

ТАТАРЕНКО Н.О.,
проректор з наукової роботи і міжнародних зв'язків Дипломатичної академії України при МЗС України, к.е.н., професор

КОНЧИН В.І.,
доцент кафедри міжнародної економіки і економічної дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України, к.е.н.

ГРУЩИНСЬКА Н.М.,
завідувач кафедри міжнародної економіки і економічної дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України, д.е.н., професор

ЧЕКАЛЕНКО Л.Д.,
завідувач кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України, д.і.н., професор

УДК 339.548

ТОРГОВА ВІЙНА З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ: ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ З МЕТОЮ НІВЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН З РФ

(аналітичний огляд, продовження.
Початок у № 22)

Розглядаючи існуючий список з 44 товарними групами можливого запровадження ембарго щодо українського продовольства, українські політики та науковці фактично не говорять про ймовірність його розширення. Цей сценарій не можна не брати до уваги на момент виникнення нових часових точок ескалації міжнародного конфлікту між Кремлем та країнами Заходу щодо подальшого місця України на новій геополітичній мапі. В той час, поки всі зайняті розглядом ембарго щодо товарних груп, які складають лише 3,82% від усього експорту з РФ і 0,7% від експорту в світ, набагато небезпечніше виглядає розширення ембарго щодо тих 40 найбільших на сьогодні товарних груп, які становлять понад 45%, не беручи до уваги одну з найбільших товарних позицій «сир та творог», яка входить до попереднього санкційного списку по ембарго.

Аналізуючи ступінь диверсифікованості ринків, які можуть гіпотетично підлягати введенню ембарго РФ щодо найбільших експортних товарних груп України, можна побачити, що деякі товарні групи повністю або значно залежать від російського імпортера і не зможуть без зміни технології виробництва чи технологічного призначення готового продукту знайти збут на ринках інших країн, передусім тих, що не зна-

ходяться в лоні СНД чи Митного союзу. Особливо це стосується виробництв машинобудування та видобувного сектору, виробів для будівництва, друкованої продукції. Водночас краще виглядає потенціал швидкої географічної диверсифікації та відходу від російських ринків за такими товарни-

ми групами, як монітори та проектори (ринок ЄС, зокрема Угорщина та Естонія), товари металургії (ринок ЄС, Близький Схід, Азія), шоколадні вироби (ринок СНД), електричні прилади для замикання і розмикання електричних ланцюгів (ринок ЄС) (див. таблицю 1).

Таблиця 1.

Країни-імпортери української експортної продукції за найбільшими товарними групами. Оцінка ступеня географічної диверсифікації експорту з метою нівелювання ризиків взаємовідносин з РФ

Товарна група експорту України до РФ	Код SITC	Країни-імпортери української експортної продукції. Ступінь географічної диверсифікації експорту.
1	2	3
Залізничні транспортні засоби, включаючи потяги на повітряній подушці і пов'язане з ними обладнання	791	Слабкий потенціал диверсифікації. 1-Російська Федерація -71,8%, 2- Казахстан -6,8%, 3-Білорусь -3,3%, 4-США, 5-Туркменістан, 6-Латвія, 7-Болгарія, 8- Німеччина, 9-Грузія, 10-Азербайджан, 11-Польща, 12-Молдова, 13-Литва, 14- Великобританія, 15-Австрія, 16-Туреччина
Двигуни і мотори, неелектричні, крім включених до групи 712, сімсот тринадцятому 718, деталі цих двигунів і моторів, не включені в інші категорії	714	Слабкий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -64%, 2- Іран -10%, 3-Китай -9%, 4 – Індія -5,5%, 5-Білорусь, 6-Казахстан, 7-В'єтнам, 8-Польща, 9-Ізраїль, 10- Перу, 11-Об'єднані Арабські Емірати, 12-Узбекистан, 13-Куба, 14- Чад, 15- М'янма, 16- Чехія, 17-Алжир, 18-Колумбія, 19-Азербайджан, 20- Туркменістан
Алюмінієві руди і концентрати, включаючи глинозем	285	Диверсифікація неможлива. 1-Російська Федерація -99,4% 442 млн. доларів США, 2- Білорусь, 3- Німеччина, 4-Франція, 5- Польща, 6-Нідерланди
Папір та картон	641	Слабкий потенціал диверсифікації. . 1- Російська Федерація -73%, 2-Казахстан -5,6%, 3-Білорусь -3,9%, 4- Узбекистан, 5-Азербайджан, 6- Польща, 7- Молдова, 8-Киргизстан, 9-Румунія, 10-Таджикистан, 11-Грузія, 12-Сербія, 13- Швейцарія, 14-Туркменістан, 15-Туреччина
Вироби з чавуну або нелегованої сталі, одержувані плоскою прокаткою, неплакований, без або іншого покриття	673	Високий потенціал диверсифікації. 1- Туреччина -16%, 2-Польща -9,7%, 3-Російська Федерація -9%, 4-Болгарія, 5- Італія, 6-Ірак, 7-Сінгапур, 8-Нігерія, 9-Об'єднані Арабські Емірати, 10-Індія, 11-Єгипет, 12- Саудівська Аравія, 13-Словаччина, 14- Ізраїль
Труби та пустотілі профілі і трубні фітинги з чавуну або сталі	679	Високий потенціал диверсифікації. 1-Російська Федерація -26% 292,1 млн. доларів США, 2 – Туркменістан -16%, 3-США -9%, 4-Німеччина, 5- Казахстан, 6-Польща, 7-Азербайджан, 8-Італія, 9-Туреччина, 10-Об'єднані Арабські Емірати, 11-Білорусь, 12-Єгипет, 13- Саудівська Аравія, 14- Молдова, 15- Сербія, 16- Узбекистан, 17- Румунія, 18- Південна Корея
Сир та творог	024	Слабкий потенціал диверсифікації. 1-Російська Федерація -65% 79,1 млн. доларів США, 2- Казахстан -16% , 3-Білорусь -8%, 4-Молдова, 5- Азербайджан, 6-Грузія , 7- США, 8- Киргизстан, 9- Об'єднані Арабські Емірати, 10-Туркменістан, 11- Ізраїль, 12-Узбекистан, 13- Вірменія, 14- Панама, 15-Саудівська Аравія
Камінь, пісок і гравій	273	Диверсифікація неможлива. 1-Російська Федерація -85,6%, 2-Білорусь -6%, 3- Литва -2%, 4-Молдова, 5- Італія, 6-Польща, 7-Узбекистан, 8-Індія, 9- Азербайджан, 10-Китай, 11-В'єтнам, 12-Грузія, 13-Латвія, 14-Німеччина
Шоколад та інші харчові продукти, що містять какао, не включені в інші категорії	073	Високий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -30,6% 88,3 млн. доларів США, 2- Білорусь -9,9%, 3-Азербайджан -7,2%, 4- Казахстан, 5-Грузія, 6-Молдова, 7-Туркменістан, 8- Киргизстан, 9-Латвія, 10- Монголія, 11-Таджикистан, 12- Вірменія, 13-Литва, 14- Узбекистан, 15-Ізраїль, 16-США.

Продовження табл. 1

1	2	3
Електроенергетичні машини, крім роторних електроенергетичних установок, включених до групи 716, і їх деталі	771	Слабкий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -64,2% 133 млн. доларів США, 2- Казахстан -5,8%, 3-Індія -4,8%, 4- Аргентина, 5-Німеччина, 6-Уругвай, 7-Угорщина, 8-Іран, 9-Білорусь, 10- Грузія, 11-Азербайджан, 12- Туркменістан, 13-Литва, 14- Молдова, 15-В'єтнам, 16-Естонія
Вироби з неблагородних металів, не включені в інші категорії	699	Слабкий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -58,6% 204,5 млн. доларів США , 2- Німеччина -5,8%, 3-Білорусь -4,8%, 4- Польща, 5-Італія, 6-Індія, 7-Казахстан, 8-Грузія, 9-Узбекистан, 10- Молдова, 11- Данія, 12- Південна Корея, 13-США, 14- Нідерланди, 15-Литва.
Радіоактивні та пов'язані з ними матеріали	525	Диверсифікація неможлива. 1-Російська Федерація -99,94% 259,6 млн. доларів США, 2- Білорусь, 3- Німеччина, 4-Франція,5- Польща, 6-Нідерланди
Роторні електроенергетичні установки та їх деталі, не включені в інші категорії	716	Слабкий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -78,6%144, 5 млн. доларів США, 2- Казахстан -6,8%, 3-Китай -2,3%, 4- Саудівська Аравія, 5-Польща, 6-Туркменістан, 7-Білорусь, 8-Угорщина, 9-Таджикистан 10- Монголія, 11-Індія, 12- Грузія, 13-Великобританія, 14- Панама, 15-Німеччина.
Алкогольні напої	112	Високий потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -46,8% 80,8 млн. доларів США, 2- Молдова -7,6%, 3-Білорусь -7,4%, 4- Грузія, 5- Азербайджан, 6-Німеччина, 7-Литва, 8-Казахстан, 9-Вірменія, 9-Латвія, 10- Естонія, 11- Ізраїль, 12- Китай, 13- США, 14-Кіпр, 15- В'єтнам.
Насоси рідинні, обладнані або які не обладнані вимірювальними пристроями, рідинні підійомники, деталі таких насосів і підійомників рідинних	742	Слабкий потенціал диверсифікації. Значна залежність від Російської Федерації. 1 – Російська Федерація – 72,5%, 2 – Казахстан – 5,7%, 3 – Білорусь – 3,2%, 4 – Китай – 1,7%, 5 – Індія – 1,7%, 6 – Саудівська Аравія, 7 – Литва, 8 – Узбекистан, 9 – Азербайджан, 10 – Ірак, 11 – Туркменістан, 12 – Німеччина, 13 – Молдова, 14 – Грузія, 15 – Польща.
Меблі й її деталі, постільні речі, матраци, опори для матраців, подушки і аналогічні меблі з набиванням	821	Ринок диверсифікований. 1 – Російська Федерація – 39,7%, 2 – Польща – 14,8%, 3 – Казахстан – 13,4%, 4 - Білорусь – 5,7%, 5 - Німеччина – 4,7%, 6 – Данія, 7 – Молдова, 8 – Італія, 9 – Грузія, 10 – Туркменістан, 11 – Нідерланди, 12 – Киргизстан, 13 – Швеція, 14 – Австрія, 15 – Литва.
Папір і картон, нарізані за розміром або формату, та вироби з паперу або картону	642	Ринок слабо диференційований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація-55%, 2-Білорусь-12,05%, 3-Польща-6,5%, 4-Казахстан-5,9%, 5-Республіка Молдова-4,37%, 6-Республіка Чехія-2,52%, 7-Фінляндія-2%, 8-Румунія-1,8%, 9-Грузія-1,2%, 10-Угорщина, 11-Латвія, 12-Монголія, 13-Литва, 14-Азербайджан, 15-Арменія
Монітори та проектори, що не включають до свого складу приймачі телевізійного сигналу, приймачі телевізійного сигналу, включати чи не включати до свого складу радіоприймачі, звуко- або відеозапису або відтворюючу апаратуру	761	Ринок диверсифікований. Часткова залежність від Російської Федерації. 1-Угорщина-47%, 2-Російська Федерація-41,7%, 3-Естонія-3,2%, 4-Республіка Молдова-2,2%5-Німеччинна-1,19%, 6-Казахстан, 7-США, 8-Нідерланди, 9-Киргистан, 10-Білорусь, 11-Азербайджан, 12-Республіка Чехія, 13-Литва, 14-Об'єднані Арабські Емірати, 15-Ізраїль

Продовження табл. 1

1	2	3
Насоси, крім рідинних насосів, повітряні або інші газові компресори та вентиляційні установки, витяжні шафи для вентиляції або центрифуги, фільтруючі або очисні апарати, їх деталі рециркуляції з вентилятором, забезпечені або не забезпечені фільтрами	743	Слабкий потенціал диверсифікації. Часткова залежність від Російської Федерації. 1. Російська Федерація -45,4%, 2. Казахстан -5,3%, 3. Польща -4,8%, 4. Білорусь -4,3%, 5. Туркменістан -4,2%, 6. Узбекистан -3%, 7. Кіпр -2,2%, 8. ОАЕ -1,7%, 9. Азербайджан -1,4%, 10. Грузія -1,4%, 11. Чехія -1,4%, 12. Великобританія -1,4%, 13. Франція -1,3%, 14. Литва -1,3%, 15. Іран -1,3%
Будівельні матеріали з глини і вогнетривкі будівельні матеріали	662	Слабкий потенціал диверсифікації. 1. Російська Федерація -60,4%, 2. Казахстан -14%, 3. Молдова -7,2%, 4. Білорусь -5,5%, 5. Азербайджан -2,5%, 6. Узбекистан -1,9%, 7. США -1,7%, 8. Польща -1,1%, 9. Румунія -1,1%, 10. Німеччина -0,7%, 11. Угорщина -0,7%, 12. Канада -0,7%, 13. Туреччина -0,5%, 14. Латвія -0,4%, Киргизстан -0,4%
Чушковий чавун, дзеркальний чавун, губчасте залізо, залізні чи сталеві гранули та порошки, феросплави	671	Ринок диверсифікований. 1. Туреччина -21%, 2. Італія -17,3%, 3. США -13,6%, 4. Російська Федерація -10,9%, 5. Нідерланди -9,1%, 6. Республіка Корея -6,5%, 7. Польща -3,1%, 8. Єгипет -3%, 9. Білорусь -1,4%, 10. Німеччина -1,2%, 11. Фінляндія -1,2%, 12. Литва -1%, 13. Словаччина -0,9%, 14. Румунія -0,9%, 15. Швеція -0,9%
Інша мінеральна сировина	278	Ринок диверсифікований. 1. Російська Федерація -35,9%, 2. Італія -16,9%, 3. Іспанія -11,8%, 4. Туреччина -6,5%, 5. Польща -6,3%, 6. Білорусь -5,5%, 7. Індія -1,8%, 8. ОАЕ -1,5%, 9. Молдова -1,3%, 10. Австрія -1,27%, 11. Словаччина -0,9%, 12. Німеччина -0,88%, 13. Саудівська Аравія -0,84%, 14. Єгипет -0,83%, 14. Румунія -0,72 %
Пластмаси у формі пластин, листів, плівок і смуг	582	Слабкий потенціал диверсифікації. 1- Російська Федерація -43,03% 56 млн. доларів США, 2- Білорусія -30,62%, 3- Республіка Молдова -6,36%, 4- Словаччина -5,77%, 5- Казахстан -2,69%, 6- Польща -2,61%, 7- Чеська Республіка -2,44%, 8- Естонія -2,15%, 9- Латвія -0,95%, 10- Азербайджан -0,49%, 11- Литва -0,47%, 12- Грузія -0,37%, 13- Австрія -0,34%, 14- Угорщина -0,28%, 15- Німеччина -0,28%
Опалювальне і холодильне обладнання та його деталі, не включені в інші категорії	741	Слабкий потенціал диверсифікації. 1- Російська Федерація -56,8% 124 млн. доларів США, 2- Узбекистан -9,67%, 3- Білорусія -6,13%, 4- Казахстан -5,96%, 5- Словаччина -4,5%, 6- Туркменістан -2,44%, 7- Польща -1,25%, 8- Німеччина -1,21%, 9- Литва -0,93%, 10- Грузія -0,9%, 11- Азербайджан -0,9%, 12- Республіка Молдова -0,89%, 13- США -0,7%, 14- Киргизстан -0,61%, 15- Алжир -0,6%
Електричні машини й пристрої, не включені в інші категорії	778	Слабкий потенціал диверсифікації. 1- Російська Федерація -40,68% 83 млн. доларів США, 2- Угорщина -12,91%, 3- Казахстан -5,81%, 4- Білорусія -4,49%, 5- Франція -9,93%, 6- Данія -3,1%, 7- Республіка Молдова -2,5%, 8- Польща -2,22%, 9- Іспанія -2,21%, 10- Грузія -1,72%, 11- Азербайджан -1,66%, 12- США -1,36%, 13- Туркменістан -1,22%, 14- Бразилія -1,06%, 15- Чехія -1,01%

Продовження табл. 1

1	2	3
Друкована продукція	892	Диверсифікація неможлива. 1-Російська Федерація -80,57% 122 млн. доларів США, 2- Білорусія -7,1%, 3- Казахстан -2,25%, 4- Німеччина -1,53%, 5- Республіка Молдова -1,23%, 6- Азербайджан -1,19%, 7- Грузія-1,07%, 8-Китай-1,01%, 9- Вірменія -0,47%, 10- Польща -0,46%, 11- Італія-0,4%, 12- Інші -0,28%, 13- США -0,28%, 14- Киргизстан -0,27%, 15- Монголія -0,23%
Конструкції та елементи конструкцій, не включені в інші категорії, з чавуну, сталі або алюмінію	691	Слабкий потенція диверсифікації. 1- Російська Федерація-62,68% 98 млн. доларів США, 2-Казахстан -9,35%, 3-Білорусія -4,16%, 4- Литва -1,02%, 5- Азербайджан -3,51%, 6- Нігерія -2,52%, 7- Республіка Молдова -2,18%, 8- Туркменістан -2,12%, 9- Німеччина -1,27%, 10- Екваторіальна Гвінея -1,13%, 11- Данія -0,85%, 12- Чеська Республіка -0,62%, 13- Грузія -0,61%, 14- Австрія -0,48%, 15-Нідерланди -0,45%
Не включені в інші категорії вироби з пластмас	893	Слабкий потенція диверсифікації. Російська Федерація – 51,37%, Молдова – 10,56%, Білорусь – 10,45%, Казахстан – 5,58%, Грузія – 2,7%, Польща – 2,44%, Угорщина – 2,31%, Азербайджан – 1,9%, Китай – 1,6%, Швеція – 1,46%, Бельгія – 0,84%, Литва – 0,8%, Вірменія – 0,73%, Румунія – 0,64%, Німеччина – 0,59%.
Продукти із зернових та продукти з борошна або крохмалю, фруктових або овочевого	048	Слабкий потенція диверсифікації. Російська Федерація – 45,91%, Казахстан – 11,86%, Молдова – 6,7%, Білорусь – 4,2%, Азербайджан – 4,04%, Грузія – 3,91%, Туркменістан – 3,68%, Узбекистан – 2,45%, Польща – 1,49%, Німеччина – 1,36%, Румунія – 1,29%, Литва – 1,21%, Латвія – 1,19%, Вірменія – 1,07%, Чехія – 0,98%.
Інші машини та обладнання, спеціально призначені для конкретних секторів промисловості, їх деталі, не включені в інші категорії	728	Ринок диверсифікований. Російська Федерація – 27,17%, Польща – 17,84%, Латвія – 14,94%, Чехія – 12,84%, Словаччина – 5,77%, Єгипет – 4,67%, Туреччина – 3,3%, ОАЕ – 3,17%, Німеччина – 2,47%, Бразилія – 1,46%, Індія – 1,02, Бельгія – 0, 69%, Боснія та Герцеговина – 0,65%, Китай – 0,53%, Мексика – 0,49%.
Вироби з легованої сталі, одержувані пласкою прокаткою	675	Ринок диференційований. 1-Російська Федерація – 36,51%, 2- Індія-24,95%, 3-В'єтнам -15,75%, 4-Білорусь-8,9% 5-США-4,57, 5-Бразилія – 3,09% 6-Туреччина-1,77%, 7-Польща , 8-Ефіопія, 9-Ізраїль, 10-Лівія, 11-Азербайджан, 12-Італія, 13-Єгипет, 14-Бельгія, 15-Грузія
Вантажно-розвантажувальне обладнання і його деталі, не включені в інші категорії	744	Ринок диверсифікований. Потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -37,5%, 2- Казахстан -26,2%, 3-Німеччина -6,4%, 4- Румунія -4,8%, 5- Естонія -2,1%, 6-Узбекистан -2,1%, 7-Італія -1,9%, 8-Білорусія -1,7%, 9-Молдова -1,5%, 9-Грузія -1,5%, 10- Гватемала -1,4%, 11- Фінляндія -1,4%, 12- Латвія -1,3%, 13- Данія -1,2%, 14-Гуана -0,8%, 15- Польща-0,7%.
Харчові продукти та препарати, не включені в інші категорії	098	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації Потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -45,9%, 2- Казахстан -11,8%, 3-Молдова -6,6%, 4- Білорусія -4,2%, 5- Азербайджан -4%, 6-Грузія -3,9%, 7- Туркменістан -3,6%, 8- Узбекистан -2,4%, 9-Польща -1,5%, 9- Німеччина -1,3%, 10- Румунія -1,2%, 11- Литва -1,2%, 12- Латвія -1,1%, 13- Вірменія -1%, 14-Чехія -0,9%, 15- Болгарія -0,8%.
Вимірювальні, контрольні, регулюючі інструменти та прилади, не включені в інші категорії	874	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації Потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -55,2%, 2- Казахстан -3,6%, 3-Бангладеш -3,2%, 4- Китай -2,7%, 5- Чехія -2,6%, 6-Словаччина -2,6%, 7-Польща -2,4%, 8-Німеччина -2,2%, 9-Білорусія -2,1%, 9-Узбекистан -2,1%, 10- Індія -1,7%, 11- Екваторіальна Гвінея -1,7%, 12- Таїланд -1,2%, 13- США -1,2%, 14-Румунія -1,1%, 15- Угорщина-1%.
Залишкові нафтопродукти, не включені в інші категорії, та аналогічні матеріали	335	Високий потенціал диверсифікації. Потенціал диверсифікації. 1 – Російська Федерація -27,1%, 2- Польща -17,8%, 3-Латвія -14,9%, 4- Чехія -12,8%, 5- Словаччина -5,7%, 6-Єгипт -4,6%, 7-Туреччина -3,2%, 8-ОАЕ -3,1%, 9-Німеччина -2,4%, 9-Бразилія -1,4%, 10- Індія -1%, 11- Бельгія -0,6%, 12- Боснія та Герцеговина -0,6%, 13- Китай -0,5%, 14- Мексика -0,4%, 15- Канада -0,4%.

Закінчення табл. 1

1	2	3
Вироби з чавуну або не-легованої сталі, одержувані пласкою прокаткою, плаковані, з покриттям або облицюванням	674	Слабкий потенціал диверсифікації 1 – Російська Федерація -83,2%, 2- Білорусь -5,43%, 3- Азербайджан -5,04%, 4- Молдова -3,87%, 5-Турція, 6-Індія, 7-Польща, 8-Узбекистан, 9-Німеччина, 10-Туркменістан, 11-Киргизстан, 12-Румунія, 13-Ізраїль, 14-Словакія, 15-Грузія
Електричні прилади для замикання і розмикання електричних ланцюгів, для захисту електричних ланцюгів або для підключення до електричних або з'єднання електричних ланцюгів	772	Ринок диверсифікований. 1-Російська Федерація -37,4%, 2-Німеччина -27,9%, 3-Угорщина-5,9%, 4-Болгарія-4,04%, 5-Білорусь -3,4%, 6-Польща-3,11%, 7-Республіка Чехія -2,4%, 8-Казахстан-2,21%, 9-Грузія-1,88%, 10-Республіка Молдова-1,69%, 11-Латвія-1,56%, 12-Китай-1,15%, 13-Індія, 14-Туркменістан, 15-Велика Британія
Інші генераторні установки та їх деталі, не включені в інші категорії	718	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації 1-Росія – 76,3%, 2-Білорусь – 4,63%, 3-Німеччина-3,68%, 4-Казахстан-3,22%, 5-Китай-1,7%, 6-Італія – 1,23%, 7-Індія – 0,94%, 8-Таджикістан – 0,88%, 9-Бангладеш – 0,76%, 10-В'єтнам – 0,6%, 11-Перу – 0,6%, 12-США – 0,57%, 13-Куба – 0,35%, 14-Литва – 0,34%, 15-ОАЄ – 0,34%
Овочі, коренеплоди і бульбоплоди, приготовлені або консервовані, не включені в інші категорії	056	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації 1-Росія – 57,37%, 2-Казахстан – 9,47%, 3-Німеччина – 6%, 4-Польща – 5,58%, 5-Білорусь – 5,54%, 6-Молдова – 3,67%, 7-Чехія – 3,5%, 8-Грузія-1,21%, 9-Литва-1%, 10-Австрія -0,94%, 11-Киргизстан – 0,76%, 12-Узбекистан – 0,76%, 13-США – 0,65%, 14-Латвія – 0,61%, 15-Азербайджан – 0,45%

Джерело: Складено на основі статистичних даних Комітету торгівлі ООН

Не виключається, що в перспективі можуть виникати технологічні торговельні війни РФ з Заходом. В спільних з європейськими виробниками технологічних виробничих ланцюгах можуть опинитися й певні українські виробництва машинобудування, які братимуть участь в спільних схемах вертикальної виробничої інтеграції. Тому задля попередження можливих зупинок поставок через майбутні геополітичні та гео економічні конфлікти українським виробникам продукції промислового призначення, що включені в міжнародні ланцюги вартості, варто вже зараз по можливості переорієнтувати ринки з російського на інші країни, зокрема Близького Сходу та Азії.

Дані таблиці 2 свідчать, що з спектру виробництв, які виготовляють і/або збувають продукцію за товарними групами, що підпадатимуть швидше за все під ембарго РФ принаймні з 1 січня 2016 р. до 6 серпня 2016 р., лише деякі не зможуть швидко переорієнтуватися на інші ринки. Найбільші проблеми будуть за такими товарними групами, де російські імпортери займають домінуючі позиції в споживанні української продукції, зокрема: 0203 Свинина свіжа, охолоджена або заморожена, 0201 М'ясо крупної рогатої худоби свіже чи охолоджене, 0405 Вершкове масло, інші жири та масла, виготовлені з молока, 0406 Сири та творог, 0702

Томати свіжі чи охолоджені, 0704 Капуста качанна, цвітна, кольрабі, 0705 Салат- латук та цикорій, 0710 Овочі сирі та варені, які заморожені, 0808 Яблука, груші та айва свіжі, 0809 Абрикоси, вишні і черешні, персики, сливи, 0810 Інші свіжі фрукти, 1601 Ковбаси та аналогічні вироби з м'яса, м'ясних субпродуктів чи крові, 210690 Готові харчові продукти, виготовлені на їх основі готові продукти, включаючи сири і сир на основі рослинних жирів.

Позитивні моменти від введення ембарго: наприклад, свіже та охолоджене м'ясо рогатої худоби з товарної позиції 0201 переводити у товарну групу 0202 М'ясо рогатої худоби заморожене. За цією товарною позицією ринок українського експорту є досить добре географічно диверсифікованим. Отже, виробникам м'яса прийдеється здійснити закупівлю морозильного обладнання та освоювати технологію заморозки і транспортування на віддалені ринки – до Азербайджану, Туркменістану та Туреччини.

Оцінка потенціалу України у розширенні її ринків збуту продовольчих товарів з країнами ЄС та іншими країнами.

Показники торговельних відносин України з Європейським Союзом за 2014 – 2015 роки скоро-

Таблиця 2.

Країни-імпортери української експортної продукції за товарними групами, стосовно яких може бути запроваджене ембарго. Ступінь географічної диверсифікації експорту

Код товарної групи за ТН ЗЕД	Назви товарних груп, за якими може бути введено ембарго для України -не пізніше 1 січня 2016 р.	Країни-імпортери української експортної продукції. Ступінь географічної диверсифікації експорту.
1	2	3
0201	М'ясо великої рогатої худоби, свіже або охолоджене	Ринок не диверсифікований. Повна залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація - 96,6%, 2- Білорусь-1,58%, 3-Молдова- 1,54%, 4-Азербайджан, 5- Туреччина, 6- Панама, 7-Китай, 8-Гонконг.
0202	М'ясо великої рогатої худоби, заморожене	Високий потенціал диференціації. Суттєва залежність ринку від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 44,9%, 2- Білорусь-30,5%, 3-Азербайджан -9,4%, 4-Туркменістан – 6,6%, 5- Молдова - 4,2%, 6- Казахстан -1,3%, 7- Грузія, 8- Вірменія, 9-Китай, 10-Туреччина, 11-В'єтнам, 12-Панама, 13-Кіпр, 14-Греція
0203	Свинина свіжа, охолоджена або заморожена	Ринок поки слабо диверсифікований. Суттєва залежність ринку від Російської Федерації. 1-Молдова – 54%, 2- Російська Федерація -44,1%, 3- Білорусь -1,1%, 4-Вірменія – 0,33%, 5-Панама, 6- Кіпр, 7-Туреччина, 8-Греція, 9- Велика Британія, 10-Німеччина, 11-Китай, 12- Сінгапур, 13-Гонконг, 14-Данія, 15-Нідерланди
0207	М'ясо та харчові субпродукти свійської птиці, зазначеної в товарній позиції 0105, свіжі, охолоджені або заморожені	Ринок сильно диференційований. 1- Ірак – 19,6%, 2-Нідерланди – 14,1%, 3-Казахстан- 11,1%, 4-Узбекистан- 6,97%, 5-Молдова -6,96%, 6-Білорусь -6,8%, 7- Російська Федерація – 4,76%, 8- Грузія, 9-Киргизстан, 10-Німеччина, 11-Йорданія, 12-Вірменія, 13-Ліван, 14- Сирія, 15-Румунія
0210	М'ясо солоне, в розсолі, сушене чи копчене	Ринок поки слабо диверсифікований. 1-Молдова – 59,5%, 2- Російська Федерація -20,4%, 3- Франція -14,74%, 4-Об'єднані Арабські Емірати – 1,06%, 5-Панама- 1,02, 6- Велика Британія, 7-Нідерланди, 8-Казахстан, 9-, 10-Кіпр, 11-Естонія, 12- Польща, 13-Німеччина, 14 – Маршалові острови, 15-Туреччина, 16-Гонконг
0302	Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні	Ринок не диверсифікований і повністю незалежний від Російської Федерації. 1-Туреччина – 90,3%, 2-Німеччина -1,78%, 3- Кіпр – 1,77%, 4-Гонконг- 1,2%, 5-Маршалові острови, 6-Сінгапур, 7-США, 8-Греція, 9-Панама, 10-Велика Британія, 11-Австрія, 12-Багами, 13-Норвегія, 14-Росія -0,11%, 15-Сейшельські острови.
0303		Ринок сильно диференційований і повністю незалежний від Російської Федерації. 1- Молдова – 34,25%, 2-Грузія- 19,2%, 3-Латвія- 14,8%, 4-Канада-10,66%, 5-Німеччина – 8,5%, 6-Польща- 5,2%, 7-Польща, 8- Панама, 9-Сінгапур, 10- Російська Федерація -0,53%, 11-Кіпр, 12-Гонконг, 13-Греція, 14-Туреччина, 15-США
0304		Ринок диференційований і повністю незалежний від Російської Федерації. 1-Німеччина – 63,1%, 2- Литва-15,9%, 3-Франція -13,5%, 4-Нідерланди-4,07%, 5-Польща-1,15%, 6-Канада, 7-Італія, 8-Швейцарія, 9-Панама, 10- Маршалові острови, 11-Сінгапур, 12-Мальта, 13-Австрія, 14-Туреччина, 15-Молдова.
0305		Ринок сильно диференційований. 1- Молдова – 31,25%, 2-Німеччина- 21,7%, 3-Ізраїль- 17,8%, 4-Литва-11,99 %, 5-Вірменія – 8,23%, 6- Російська Федерація - 2,66%, 7-Грузія, 8-Польща, 9-Кіпр, 10-Австралія, 11-Казахстан, 12-Велика Британія, 13- США, 14-Об'єднані Арабські Емірати, 15-Туреччина
0306		Ринок не диверсифікований. Повна незалежність від Російської Федерації. 1-Білорусь - 93,62%, 2- Китай-0,04 %, 3-Данія - 0,02%, 4-Німеччина, 5- Гібралтар, 6-Греція, 7-Гонконг.

Продовження табл. 2

1	2	3
0307	Риба і ракоподібні, моллюски та інші водяні безхребетні	Ринок не диверсифікований. Повна незалежність від Російської Федерації. 1-Польща – 73,21%, 2-Румунія-25,34%, 3-Панама-0,58%, 4-Кіпр-0,17%, 5-Італія, 6-Маршалові острови, 7-Сінгапур.
0401	Молоко й молочна продукція	Ринок поки слабо диверсифікований. Повна незалежність від Російської Федерації. 1-Молдова – 68,44%, 2- Грузія -18,3%, 3- Туркменістан-5,8%, 4-Азербайджан– 2,39%, 5-Таджикістан, 6- Німеччина, 7-Вірменія, 8-Лівія, 9- Об'єднані Арабські Емірати, 10- Велика Британія, 11-Панама, 11-Казахстан, 12- Кіпр, 13-Російська Федерація, 14-Маршалові острови, 15-Туреччина
0402		Ринок сильно диверсифікований. 1-Казахстан – 17%, 2-Туркменістан-9,3%, 3- Бангладеш-8,7% , 4-Вірменія- 7,7%, 5- Російська Федерація – 6,5%, 6-Грузія-6,3%, 7- Нігерія, 8-Азербайджан, 9-Молдова, 10-Алжир, 11-Сирія, 12-Таджикістан, 13-Єгипет, 14-Білорусь, 15-Узбекистан.
0403		Ринок поки слабо диверсифікований. Повна незалежність від Російської Федерації.. 1-Молдова – 70,%, 2- Грузія -14,2%, 3- Азербайджан - 9%, 4- Об'єднані Арабські Емірати – 3,6%, 5-Вірменія- 2,5%, 6- Панама, 7-Кіпр, 8-Російська Федерація -0,07%, 9-США, 10-Туреччина, 11-Німеччина, 12-Латвія, 13-Велика Британія, 14-Маршалові острови, 15-Мальта, 16-Сінгапур
0404		Ринок сильно диференційований. 1-Казахстан – 22,7%, 2- Російська Федерація -19,1%, 3- Білорусь-10,3% , 4-Пакистан- 6,2%, 5- В'єтнам – 5,8%, 6-Єгипет, 7- Туркменістан, 8-Узбекистан, 9-Нігерія, 10-Азербайджан, 11-Йорданія, 12-Грузія, 13-Південна Корея, 14-М'янмар, 15-Молдова
0405		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація - 56,93%, 2- Казахстан -17,9%, 3- Білорусь-5,5%, 4- Вірменія -5,2%, 5-Молдова- 4,8%, 6-Грузія, 7-Азербайджан, 8-Сирія, 9-Канада, 10-Йорданія, 11-Іран, 12- Туреччина, 13-Ливан, 14-Кувейт, 15-Гамбія.
0406		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація - 65,9%, 2- Казахстан -16,9%, 3- Білорусь-8,19%, 4- Молдова – 5,99%, 5-Азербайджан -1,31, 6-Грузія, 7-США, 8-Киргизстан, 9- Об'єднані Арабські Емірати, 10-Туркменістан, 11-Ізраїль, 12-Узбекистан, 13-Вірменія, 14-Панама, 15- Саудівська Аравія.
0701	Овочі, їстівні коренеплоди і бульбоплоди	Ринок диверсифікований. 1-Білорусь -37,98%, 2- Російська Федерація -36,74%, 3- %, 3-Грузія- 20,5%, 4-Азербайджан – 3,63%, 5-Панама, 6-Ірак, 7- Кіпр, 8-Вірменія, 9-Молдова, 10-Маршалові острови, 11-Туреччина, 12-Велика Британія, 13-Німеччина, 14-Китай, 15-Греція
0702		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 68,29%, 2- Білорусь -31,2%, 3- Румунія-0,23%, 4- Литва, 5-Молдова, 6-Латвія, 7-Естонія, 8-Панама, 9-Кіпр, 10- Велика Британія, 11-Німеччина, 12-Гонконг, 13-Китай, 14-Греція, 15-Туреччина
0703		Ринок диференційований. 1-Російська Федерація -33,1%, 2- Білорусь-19,1% , 3-Грузія-17,41%, 4-Ірак - 13,23%, 5- Польща - 7%, 6-Вірменія, 7-Естонія, 8-Канада, 9-Молдова, 10-Німеччина, 11-Канада, 12-Об'єднані Арабські Емірати, 13-Словаччина, 14-Кіпр, 15-Велика Британія
0704		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 61,1%, 2- Білорусь -24,1%, 3- Молдова -11,8%, 4- Панама -0,62%, 5-Китай, 6-Гонконг, 7-Боснія та Герцеговина, 8-Велика Британія, 9-Кіпр, 10- Велика Британія, 11-Румунія, 12-Нідерланди, 13-Німеччина, 14-Сінгапур, 15-Маршалові острови

Продовження табл. 2

1	2	3
0705	Овочі, їстівні коренеплоди і бульбоплоди	Ринок не диверсифікований. Повна залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація - 87,1%, 2-Об'єднані Арабські Емірати – 8,2%, 3-Гонконг-0,65%, 4- Греція, 5-Білорусь, 6-Туркменістан, 8-Китай, 9-Польща, 10-Сінгапур, 11-Італія
0706		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 58,8%, 2- Білорусь -21%, 3- Молдова -18,6%, 4-Нідерланди- 0,36%, 5-Німеччина, 6-Естонія, 7-Панама, 8-Литва, 9-Польща, 10-Кіпр, 11-Велика Британія
0707		Ринок не диверсифікований. Повна залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 90,1%, 2- Білорусь-8,8%, 3-Чеська Республіка -1,03%, 4- Панама, 5-Кіпр, 6-Гонконг, 7-Німеччина, 8-Молдова, 9-Велика Британія, 10-Китай
0708		Ринок диверсифікований. 1-Нідерланди -43,23%, 2-Пакистан – 24,2%, 3-Німеччина- 22,1%, 4-Греція- 6,24%, 5-Болгарія -3,3%, 6-Боснія та Герцеговина – 0,5%, 7-Російська Федерація – 0,3%, 8-Панама, 9-Кіпр, 10-Гонконг, 11-Туреччина, 12-Сирія, 13- Ліберія.
0709		Ринок диверсифікований. 1- Російська Федерація – 48,22%, 2-Польща-19,9%, 3-Німеччина- 13,45%, 4-Литва -7,25%, 5- Білорусь -6,83%, 6-Швейцарія, 7-Чехія, 8-Молдова, 9-Італія, 10-Сан-Маріно, 11-Австрія, 12-Об'єднані Арабські Емірати, 13-Панама, 14-Кіпр
0710		Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська Федерація – 76,7%, 2- Білорусь-6,23%, 3-Німеччина -1,94%, 4- Литва-1,55%, 5-Молдова, 6-Нідерланди, 7-Ізраїль, 8-Чехія, 9-Грузія, 10-Франція, 11- Сербія, 12-Словаччина, 13-Канада
0712		Ринок диверсифікований. 1- Польща – 30,4%, 2- Російська Федерація – 16,3%, 3-Латвія -9,2%, 4- Молдова – 8,3%, 5-Литва – 7,7%, 6-В'єтнам – 7,3%, 7-Франція -6,1% , 8- Білорусь -5,7%, 9 Ізраїль, 10- США, 11- Сан Маріно, 12-Казахстан., 13- Норвегія, 14-Нідерланди, 15- Об'єднані Арабські Емірати
0713		Ринок диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. 1-Індія- 28,3%, 2-Пакистан -14,3%, 3-Велика Британія – 8,6%, 4-Нідерланди -5,5%, 5-Італія, 6-Малайзія, 7-Іспанія, 8- Ізраїль, 9- Об'єднані Арабські Емірати, 10-Камерун, 11-Єгипет, 12-Польща, 13-Туреччина, 14-Того, 15- Білорусь
0801	Фрукти і горіхи	Ринок слабо диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. 1 – Об'єднані Арабські Емірати – 67,8%, 2-Грузія – 14,8%, 3 – Білорусь – 10,5%, 4 – Молдова – 6,2%, 5-Російська Федерація – 0,6%, 6-Сінгапур, 7-Гонконг, 8 – Велика Британія, 9-Індія, 10 – Туркменістан.
0802		Ринок сильно диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. 1-Франція – 15,6%, 2 – Іран – 14,5%, 3-Румунія – 12,5%, 4-Ірак – 9,7%, 5-Туреччина-7,5%, 6-Угорщина-5,6%, 7 – Греція – 4,4%, 8-Азербайджан -4%, 9-Ліван – 3,7%, 10-Нідерланди – 3,2%, 11-В'єтнам, 12- Російська Федерація, 13-Іспанія, 14-Німеччина, 15 – Молдова.
0803		Ринок диверсифікований. Повна незалежність від Російської Федерації. 1-Панама-30%, 2-Італія-22%, 3-Кіпр-4,9%, 4-Німеччина-4,7%, 5-Нідерланди-4%, 6-Туреччина-3,6%, 7-Греція-3,5%, 8-Сінгапур-3,5%, 9-Гонконг-3,5%, 10-Велика Британія-2,7%, 11-Маршалові острови-2,5%, 12-Корея-2%, 13-США, 14-Китай, 15-Мальта.
0804		Ринок слабо диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. 1-Молдова-49,1%, 2-Об'єднані Арабські Емірати-26%, 3-Італія-14,2%, 4-Велика Британія-6,6%, 5-Російська Федерація-2,2%, 6-Сінгапур-1,25%, 7-Кіпр-0,44%, 8-Нідерланди-0,24%, 9-Греція-0,09%.

Закінчення табл. 2

1	2	3
0805	Фрукти і горіхи	Ринок диверсифікований. Панама-19,3%, Франція-17,2%, Німеччина-16,5%, Російська Федерація-11,6%, Сполучені Арабські Емірати-8%, Кіпр-3,5%, Казахстан-2,3%, Великобританія-2,2%, США-2%, Гонконг-1,6%, Сінгапур-1,4%, Туреччина-1,3%, Маршалові острови-1,3%
0806		Ринок слабо диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. Молдова-53,7%, Польща-28,4%, Грузія-8,9%, Російська Федерація-2,9%, Білорусь -2,1%, Сполучені Арабські Емірати-1,1%, Панама-0,6%, Велика Британія-0,5%, Кіпр-0,3%, Німеччина-0,2%, США-0,14%, Естонія-1,4%, Туреччина-0,13%, Ірландія-0,12%, Греція-0,09%
0807		Ринок слабо диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. Білорусь-51,9%, Польща-12,8%, Латвія-12,6%, Естонія-10,9%, Литва-6,5%, Молдова-4,4%, Російська Федерація-0,8%, Панама-0,01%
0808		Ринок недиверсифікований. Повна залежність від Російської Федерації-96,1%, Білорусія-2,2%, Казахстан-0,6%, Шрі-Ланка-0,4%, Сполучені Арабські Емірати-0,2%, Монголія-0,13%, Панама-0,08%, Туреччина-0,06%, Кіпр-0,05%, Гонконг-0,03%, Великобританія-0,03%, Греція-0,02%, Німеччина-0,02%, Італія-0,01%
0809		Ринок недиверсифікований. Повна залежність від Російської Федерації. 1-РФ- 99,5%, 2-Білорусь- 0,397%, 3-Кіпр- 0,016%, 4-Маршалові острови - 0,013%, 5-Сінгапур- 0,01%, 6-Китай- 0,008%, 7-Велика Британія-0,007%, 8-Туреччина- 0,005%, 9-Панама- 0,004%, 10-США- 0,003%, 11-Нідерланди, 12-Гонконг, 13-ОАЕ, 14-Ірландія, 15- Гібралтар
0810		Ринок слабо диверсифікований. 1-Російська Федерація-43,5%, 2-Польща-36,2%, 3-Литва- 9,7%, 4-Молдова- 6,9%, 5-Естонія- 3,03%, 6-Казахстан-0,1%, 7-ОАЕ- 0,08%, 8-Франція- 0,02%, 9-Кіпр- 0,01%, 10-Велика Британія, 11-Панама, 12-Сінгапур, 13-Республіка Корея, 14-Німеччина, 15-Ірландія
0811		Ринок диверсифікований. Незалежність від Російської Федерації. 1-Польща- 32,3%, 2-Італія- 17%, 3-Німеччина- 8,3%, 4-Нідерланди- 6,4%, 5-Литва- 5,9%, 6-Австрія- 5,2%, 7-Чехія- 4,7%, 8-Франція- 3,9%, 9-Швейцарія- 3,5%, 10-РФ- 3%, 11-Латвія- 2%, 12-Бельгія- 1,9%, 13-Швеція- 1,4%, 14-Данія- 0,8%, 15-Білорусь- 0,7%
0813		Ринок диверсифікований. 1-Російська Федерація - 32,1%, 2-Польща-17,9%, 3-Австрія- 15,7%, 4-Італія- 6,7%, 5-Німеччина- 6,6%, 6-Литва-3,8%, 7-Латвія- 3,6%, 8-Франція- 2,4%, 9-Казахстан- 2%, 10-Нідерланди- 1,6%, 11-Чехія- 1,5%, 12-Білорусь- 1,1%, 13-Болгарія- 1%, 14-Македонія- 0,8%, 15-США- 0,4%
1601	Ковбаси та аналогічні виробу з м'яса, м'ясних субпродуктів чи крові, готові харчові продукти, виготовлені на їх основі	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська федерація – 74,9%, 2-Молдова – 21,8%, 3-Грузія – 1,3%, 4-Панама – 0,6%, 5-Кіпр – 0,3%, 5-США – 0,2%, 6-Турція – 0,2%, 7-Вірменія, 8-Маршаллові острови, 9-Греція, 10-Об'єднане королівство, 11-Німеччина, 12-Мальта, 13-Сінгапур, 14-Бр.Вірджинські острови, 15-Польща
190190	Готові продукти, включаючи сири і сир на основі рослинних жирів	Ринок слабо диверсифікований. Залежність від Російської Федерації. 1-Російська федерація – 61,6%, 2-Казахстан – 12,7%, 3-Туркменістан – 5,9%, 4-Узбекистан – 5,7%, 5-Грузія – 3,8%, 6-Азербайджан – 3,1%, 7-Киргістан – 2,2%, 8-Вірменія – 1,8%, 9-Молдова – 0,9%, 10-Туніс – 0,5%, 11-Таджикістан – 0,5%, 12-Ангола – 0,3%, 13-Білорусь – 0,2%, 14-Монголія – 0,2%, 15-Ізраїль – 0,1%
210690	Харчові продукти - продукти, що містять в своєму складі молоко, на основі рослинних жирів	Ринок слабо диверсифікований. 1-Росія – 49,8%, 2-Казахстан - 20,25%, 3- Азербайджан -7,19%, 4-Республіка Молдова- 6,83%, 5- Грузія -3,88%, 6- Туркменістан -3,16%, 7- Лівія- 2,11%, 8- Єгипет 1,11%, 9- Білорусія 0,9%, 10- Узбекистан -0,71%, 11- Вірменія -0,57%, 12- Польща -0,5%, 13- Ізраїль -0,42%, 14- Латвія- 0,4%, 15- Албанія -0,37%.

Джерело: Складено на основі статистичних даних Комітету торгівлі ООН

тилися в кількісному вимірі, але зросли в якісному. Якщо в 2013 році експорт України до ЄС становив 17002906,8 тис.дол. США, то у 2014 – 16758614,8 тис.дол. США. Загальний показник експорту за перше півріччя 2015 року склав 6 млрд. 62,8 млн. дол. США, тобто зменшився на 35,6% або на \$3,36 млрд. у порівнянні з аналогічним періодом 2014 року. Проте порівняно з іншими торговельними партнерами України спад експорту до ЄС співпадає з загальними тенденціями падіння експорту і є не таким значним – наприклад, скорочення експорту до РФ склав 52,2%, до країн СНД – 48,7%.

Водночас, слід зупинитись на групах товарів, які внесені до списку заборонених на ввезення до РФ з січня 2016 року та можуть, в свою чергу, поповнити статті експорту до Європейського Союзу.

За 2014 – 2015 роки значні зміни в зовнішньоекономічній діяльності України обумовлені процесом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за період 2014 – 2015 роки. В Розділі IV Угоди «Торговля і питання, пов'язані з торгівлею» регламентуються питання

з відповідністю вітчизняних товарів стандартам та фітосанітарним нормам Спільноти. За офіційними даними, станом на 2015 рік серед зареєстрованих українських експортерів до ЄС є: 41 підприємство по експорту технічного казеїну, 34 підприємства – шкури тварин, 22 підприємства – мед та продукція бджільництва, 15 підприємств – риба та рибопродукти, 4 підприємства – курятина, 2 підприємства – яйця та яєчні продукти, 18 підприємств – тепличні овочі, горіхи та інша продукція. Слід також зазначити, що за період січень-вересень 2015 року експорт українських «санкційних» товарів зріс до країн Європейського Союзу. Це дає можливість і в подальшому сподіватись на поступове відкриття ринків Європейського Союзу для сільськогосподарських товарів України.

Щоб оцінити перспективи збільшення обсягів експорту на ринки ЄС українських сільськогосподарських товарів, необхідно розглянути попередню динаміку (див. табл.3), так і прогноз попиту на ці товари на ринку сільськогосподарської продукції ЄС.

Таблиця 3.

Експорт сільськогосподарських товарів з України в ЄС у 2010-2014 рр.

Продукти	Вартість експорту в ЄС, млн. євро						
	2010	2011	2012	2013	2014	2014 до 2013, %	Середні темпи змін у 2010-2014, %
Зернові – крім пшениці та рису	88	552	1275	1496	1465	-2%	168%
Насіння олійних – крім соєвих бобів	510	547	587	719	469	-35%	-2%
Рослинні олії – крім пальмової та оливкової	513	496	641	464	614	32%	5%
Макуха	171	260	458	405	502	24%	31%
Соє	48	181	394	320	211	-34%	45%
Пшениця	18	267	373	21	180	754%	78%
Лоза, очерет, матеріали для плетіння	20	31	50	61	79	28%	42%
Фрукти свіжі та сухі – крім цитрусових та тропічних фруктів	46	53	46	39	45	14%	-1%
Горіхи	17	34	37	50	50	1%	31%
Казеїн	25	36	37	23	33	45%	7%
Фруктові соки	20	8	31	31	38	23%	18%
Овочі свіжі, охолоджені, сухі	24	15	31	22	25	17%	1%
Макаронні, кондитерські, хлібні вироби	14	17	22	25	29	18%	21%
Яйця, мед	5	10	16	30	40	32%	71%
Шоколад, вироби з какао, морозиво	17	14	13	11	17	52%	0%
Решта сільськогосподарських товарів	83	102	121	118	159	35%	18%

Джерело: Офіційний сайт Європейської Комісії. EU28 agro-food trade with Ukraine. Електронний ресурс.

технічних бар'єрів у торгівлі, зокрема питання впровадження гармонізованих європейських стандартів в якості національних. як результат. Це вже сьогодні відкриває доступ українському сільськогосподарському товарному експорту до ринків ЄС

Протягом 2010-2014 рр. найбільш динамічно розвивався експорт в ЄС зернових, насамперед, кукурудзи, пшениці, сої, макухи, меду, горіхів, матеріалів для плетіння, макаронних, кондитерських виробів і соків.

В умовах дії з травня 2014 р. односторонніх торговельних преференцій з боку ЄС експорт сільськогосподарської продукції України в ЄС зріс у 2014 р. на 5,7%. Проте протягом 8 місяців 2015 р. було експортовано на 32% менше продукції, ніж у відповідному періоді 2014 р. Нестійкі темпи розвитку українського сільськогосподарського експорту, зокрема, і до країн ЄС, пояснюються його товарною структурою з переважанням сільськогосподарської сировини, попит і ціни на яку на світових ринках характеризуються значною волатильністю. Так, у структурі українського експорту сільськогосподарських товарів до країн ЄС сировинні товари у 2014 р. склали 66,4%. 38,5% сільськогосподарського експорту склали зернові, 27,9% – насіння олійних рослин (див. рис.1.)

гів експортної виручки від сільськогосподарського експорту.

Шлях вирішення цих завдань полягає у започаткуванні експорту на ринки ЄС вітчизняної продукції вищого ступеню переробки в рамках виділених Україні тарифних квот, а у перспективі – збільшення обсягів цих тарифних квот.

Для багатьох видів української сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості на сучасному етапі розвитку проблема полягає не стільки у вкрай обмежених обсягах річних квот, скільки у нездатності виконати вимоги щодо якості та безпечності продукції для отримання дозволів на експорт в ЄС. У результаті, якщо експортні квоти в рамках режиму автономних торговельних преференцій ЄС 2015 р. на кукурудзу,

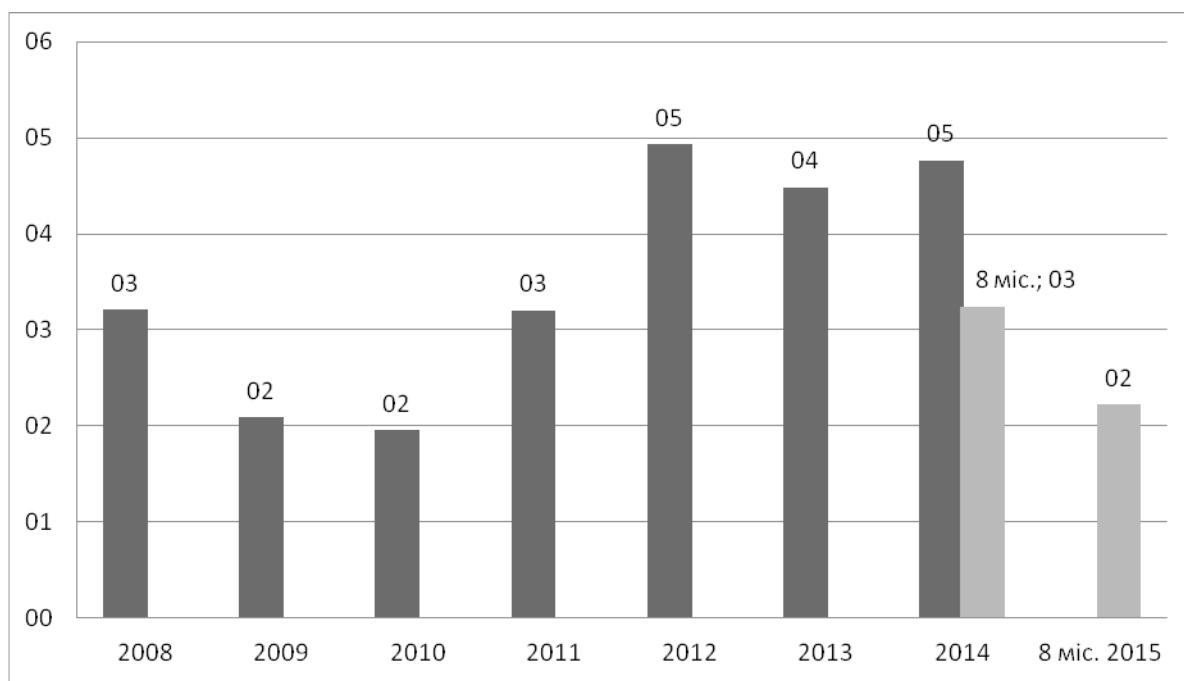

Рис. 1. Експорт сільськогосподарської продукції -гр. 01-24 УКТ ЗЕД з України в ЄС-28 у 2008 р.– 8 міс. 2015 р.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД за січень-грудень 2008 р. – січень-серпень 2015 р. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua].

Таким чином, пріоритетним завданням є нарощування експорту в ЄС продукції з вищою часткою доданої вартості, що зумовлено необхідністю хоча б часткової компенсації втрати ринків Російської Федерації, основу експорту на які становила продукція з вищим рівнем переробки, зменшення залежності від високої волатильності попиту та цін на сільськогосподарську сировину на світових ринках, збільшення обся-

пшеницю, мед, виноградний і яблучний сік, ячмінну крупу, м'ясо птиці за 9 місяців були вибрані повністю, на цукор, овес та ячмінь – майже повністю, то квоти на інші товари – в межах від 0% до 15%. Слід також зазначити, що деякі українські продукти є конкурентними на ринку ЄС і при експорті поза тарифною квотою. Так, у 2014 р. із 26 тис. тонн меду тільки 5 тис. тонн були експортовані в межах тарифної квоти, решта – з 17,3% -м митом.

Конкурентними на ринку ЄС є виробники сокових концентратів, які у 2014 р. продали на ринку ЄС 86 тис. тонн своєї продукції, з них тільки 10 тис. тонн за тарифною квотою, решту – з 18% ставкою митного тарифу поза квотою ЄС. Проте високе ввізне мито на м'ясо птиці не дозволяє виробникам курятини вийти на ринки ЄС з обсягами, що перевищують виділені їм вкрай обмежені квоти.

Проте за багатьма продуктами, імпорт яких в ЄС квотується, масовий вихід українських виробників на ринки ЄС є досить проблематичним навіть після модернізації їх виробництва за стандартами ЄС. Зокрема, за прогнозом, зробленим у Європейській Комісії на основі її агроекономічної моделі, імпорт молочних продуктів в ЄС незначний, а споживається переважно місцева продукція. Імпорт сирів та сухого молока не досягає 1% від обсягів внутрішнього споживання в ЄС, а імпорт масла становить приблизно 2% в обсягах внутрішнього споживання. Не прогнозується також і збільшення обсягів імпорту молочних продуктів. Отже, отримання дозволів на експорт в ЄС молочних продуктів скоріше сприятиме виходу вітчизняних виробників на ринки третіх країн.

У січні-вересні 2015 року активізувався експорт до країн – членів ЄС на ринку м'ясних продуктів. Зокрема, Нідерланди посіли 3-є місце в рейтингу, закупивши українського м'яса та субпродуктів на 26,6 млн. дол. США – 9,6%. На п'ятому місці – Німеччина, яка за 9 місяців цього року більш, ніж у 5 разів наростила обсяги імпорту українського м'яса – до 12,3 млн. дол. США. До 20-ки імпортерів цієї групи продукції за результатами 9 місяців 2015 року увійшла також Ірландія -0,6%.

Досить насиченим є ринок свинини ЄС. Тільки 0,08% обсягів споживання свинини задовольняється за рахунок імпорту. Проте у середньостроковій перспективі згідно із прогнозом Європейської Комісії очікується зростання імпорту свинини з 17 тис. тонн у 2014 р. до 21 тис. тонн у 2015-2020 рр. Буде розвиватися й імпорт м'яса птиці та яловичини і телятини в ЄС. У 2014 р. на ринку ЄС споживалося 6% імпортного м'яса птиці та 4% імпортною яловичини і телятини. Отже, ринки м'яса ЄС є перспективними для українських експортерів.

Для прикладу, проаналізуємо тенденцію зміни кількості і вартості експорту України великої рогатої худоби, свіжої та замороженої. У січні – вересні 2012 рр. по даній позиції експорт до РФ становив 20821,6 тис. дол. США, до Казахстану – 4564,8 тис. дол. США, до Європи – 2,5 тис. дол. США, до

країн Азії – 81, 5 тис. дол. США, у січні-вересні 2014 року експорт до РФ – 15909,5 тис. дол. США, до Європи – 3,3 тис. дол. США, до країн Азії – 8,7 тис. дол. США, у зазначений період 2015 року експорт до РФ – 23222,4 тис. дол. США, до Європи – 4,9 тис. дол. США, до країн Азії – 1686,5 тис. дол. США – додаток 6.

Тенденція, яку можна спостерігати, також свідчить про загальну поступову переорієнтацію експорту української продукції на ринки Азії та Європи.

За період зниження експортно-імпортних відносин України з РФ, Україна встигла значно диверсифікувати ринки збуту власного продовольства, за останні три роки Україна втриє скоротила залежність від російського ринку з 35% до 12,5%. Головними покупцями наразі виступають не лише географічно близькі країни ЄС, але й *Китай, держава Близького Сходу та Північної Африки*. Ухвалено рішення про допуск української молокопереробної продукції на ринок Китаю, харчових яєць – Ізраїлю, пташиного м'яса – Єгипту.

У 2015 році простежується активна динаміка експорту української продукції в Об'єднані Арабські Емірати, Ємен, Ірак, Кувейт. Найбільшим попитом в арабських країнах користуються українська курятина, яйця та кондитерські вироби. Такі групи товарів як фрукти, овочі і гриби (у свіжому, замороженому і консервованому вигляді), готові продукти (ковбаси або заморожені напівфабрикати) в країнах арабського світу не затребувані через іншу харчову культуру і релігійні вимоги. Разом з тим регіони Близького Сходу, Північної Африки, а також деякі країни Азії готові активно розширювати споживання риби і молочних продуктів (маргарин, масло, морозиво, сири, сухе молоко, вершки і т. п.).

Арабські країни характеризуються високою ресурсозабезпеченістю і на 75% імпортозалежні за сільськогосподарськими та готовими харчовими товарами. Наприклад, потреба в імпортному м'ясі на 69% задовольняється бразильським продуктом, ще майже 30% припадає на Нову Зеландію, Австралію і Північну Америку. В той час як транспортування з України є рентабельнішим. Такі тенденції підкріплені документально. Затверджена 11 грудня 2014 Верховною Радою України програма діяльності Кабінету Міністрів України в розділі «нова економічна політика» передбачає підписання до 2018 р. угоди про створення зон вільної торгівлі з низкою країн. Серед них – Рада співробітництва арабських держав Перської за-

токи – РСАДПЗ, до якої входять Бахрейн, Катар, Королівство Саудівської Аравії, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати і Оман.

Завдяки розвитку співпраці з арабськими країнами лише експорт м'яса птиці з України в 2014 р. зріс на 18%. В українській продукції зацікавлені практично всі країни Близького Сходу та Північної Африки, зокрема Ірак, ОАЕ, Йорданія, Оман, Ємен, Кувейт, Лівія, Єгипет.

У січні-вересні 2015 року зберігалася позитивна тенденція диверсифікації та переорієнтації експорту українського м'яса та субпродуктів з російського ринку на ринки країн Європи та Азії.

На азійському напрямі активно розвивається торгівля з Іраком, Йорданією, остання за січень-вересень 2015 року закупила українського м'яса та субпродуктів майже втричі більше, ніж у 2014 році – на 8,8 млн дол. США. Посилюють свої позиції імпортерів українського м'яса та субпродуктів й інші країни Азії. Єгипет -2,5%, Об'єднані Арабські Емірати -2,0%, Гонконг -1,0%. До топ-20 також увійшли В'єтнам, Лівія, Кувейт та Ліван. Загалом, зазначені азійські країни споживають приблизно 30% вітчизняних поставок продукції цієї групи за кордон.

Отже, за січень-вересень 2015 року обсяг українського експорту риби та ракоподібних до РФ становив 2063,4 тис. дол. США, що майже в половину менше ніж експорт за цими товарними групами до Німеччини -3209,5 тис. дол. США та Франції -1562,8 тис. дол. США. Відповідно, обсяги українського експорту до РФ не є великими і можуть бути перенаправлені до ринків країн Азії.

Експорт українських горіхів до Російської Федерації характеризувався значними обсягами, проте не найбільшими. Безумовно, враховуючи, що Україна входить в п'ятірку виробників волоських горіхів, поряд з США, Францією, Молдовою, Китаєм, експорт для неї є необхідним. На частку України припадає 22,5% валових зборів горіхів в Європі. З усього зібраного в Україні врожаю горіхів близько 50% його експортується. Більшість країн Європи є споживачами горіхів з України. Тенденції до розвитку співпраці на цьому ринку мають Італія, Німеччина, країни Скандинавії та інші, що розкриває нові перспективи для безпечного переформатування експорту даного товару на ринки Європейського Союзу.

Переорієнтація на нові ринки чекатиме і українських виробників-експортерів молока та молочної продукції. Найбільш ємним та перспективним

ринком вбачається китайський. У 2014 році Китай надав доступ на свій ринок 18 українським компаніям з експорту молока та молочних продуктів. Адміністрація по сертифікації та акредитації Китаю після проведення ветеринарного нагляду та державної системи контролю безпеки при виробництві молочної продукції в Україні визнала її еквівалентною китайській. Разом з тим, слід враховувати що на даний момент *китайський ринок* зайнятий представниками інших країн, а з країнами АСЕАН діє нульовий митний збір. Специфікою є і укладення експортно-імпортних контрактів китайською стороною, які не приймають передплату, що може бути загрозою для українських підприємців, які не зможуть за 90 днів повернути валютні надходження.

Специфікою є і смакові якості китайців, які сприймають молочні продукти незвично. Показник річного споживання молока на одну особу в Китаї становить 30 кг, в той час як в США в 10 разів більше. Разом з тим, за прогнозом експертів, до 2018 року споживання молока в КНР зросте до 37 кг на душу населення, що буде потребувати задоволення споживчих потреб, а отже, є потенціал розширення співпраці з Україною за даними товарними групами.

Українським виробникам молочної продукції слід також звернути увагу на близькосхідний ринок і Північну Африку, де спостерігається зростання споживання і існують можливості для експорту продукції.

У зв'язку із загостренням відносин із Російською Федерацією, беручи до уваги геополітичні особливості регіонів традиційного українського експорту – Центральної Азії та Причорномор'я, де РФ має значний вплив, деякі країни Близького Сходу та Африканського континенту видаються перспективними ринками збуту продукції українських товаровиробників.

Ринки країн означених регіонів мають свої особливості, як економічні – рівень розвитку, ресурсозабезпеченість, попит, пропозиція та конкуренція, так і культурні – соціальні, ментальні та релігійні особливості суспільства. При цьому також необхідно враховувати традиційну історичну залежність багатьох країн від колишніх метрополій, що також подекуди ускладнює конкурентну боротьбу за ринки збуту.

Високим є потенціал українського експорту сільськогосподарської продукції до *Ізраїлю*, зокрема за такими товарними позиціями, як олія соняшникова, нут, ячмінь, пшениця, яєчний порошок тощо.

Відповідно до проведеного аналізу, розширення експорту до багатьох країн Африканського континенту та Близького Сходу можливо за рахунок збільшення обсягів поставок зернових і харчової продукції. Так найбільш перспективними товарами для експорту до країн *Західної Африки, Алжиру, Кенії, Лівану, Сирії, Палестини, Ізраїлю, Тунісу та Саудівської Аравії* є пшениця, кукурудза, ячмінь та продукти їх переробки, борошно та крупи, а також фуражне зерно (*Палестина та Саудівська Аравія*).

На такі окремі товарні групи, як продукція рослинного походження й жири та олії тваринного або рослинного походження зберігається попит в *Ізраїлі, Лівані, Сирії та Палестині*.

Перспективними є поставки цукру до країн *Західної Африки*, а також натуральних фруктових соків, томатної пасти, овочевих консервів, кондитерських виробів до *Лівії*.

Можливим вбачається збільшення експорту до *Йорданії* кондитерської продукції, молочної продукції та плодово-овочевої продукції з урахуванням її реекспортного потенціалу.

Окремою товарною групою, яка заслуговує на увагу, є м'ясо великої рогатої худоби морожене, м'ясо та їстівні субпродукти птиці, попит на які зберігається у *Єгипті, Лівані та Сирії*. В той же час перспективними для *Лівії* є поставки живої великої рогатої худоби, овець, м'яса птиці.

Окремою групою товарів, яка може стати предметом експорту до країн Африки, є фармакологічна продукція, а саме базові ліки та засоби надання першої медичної допомоги, особливо для таких країн, як *Гвінея та Малі*, куди свого часу постачались ліки з колишнього СРСР, а також, зокрема, інсулін для *Лівії*.

На особливу увагу заслуговує можливість використання експортного потенціалу вітчизняної винно-горілчаної та пивної продукції у співпраці з *Тунісом*, де вона законом не забороняється. В країні надається можливість започаткування спільних проектів у цій галузі на базі промислових потужностей туніських об'єктів.

Враховуючи перспективи розвитку сільськогосподарства і прийняті відповідні державні програми, цілком ймовірна реалізація техніки для сільськогосподарського виробництва у *Кот-д'Івуарі, Сенегалі, Гвінеї-Бісау, Конго*. У цих же країнах є значний попит на мінеральні добрива для сільськогосподарства.

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності із країнами вказаних регіонів необхідно

враховувати особливості, які притаманні певним групам країн, зокрема мусульманським. Це, в першу чергу, відповідність сільськогосподарської продукції – м'яса «норма халаль», що має бути підтверджено компетентними органами країни-споживача. Зокрема, для поставок продукції птахівництва та тваринництва необхідне зняття заборони на експорт до Саудівської Аравії м'яса птиці українського виробництва та організацію інспекційних поїздок в Україну делегацій причетних арабських органів.

Крім цього, необхідно враховувати безпекову ситуацію в Лівії, Іраку та Сирії, яка є негативним чинником, що суттєво впливає на зовнішньоекономічну діяльність України з цими країнами.

Як свідчить зарубіжний досвід, сприяти виходу на ринки інших країн може в першу чергу активна позиція товаровиробників, шляхом участі у виставках, ярмарках та інших промоційних заходах, вивчення питань створення спільних чи інших форм підприємств, як того вимагає місцеве законодавство, а також відкриття представництв компанії або регіональних економічних представництв торгово-промислових палат в зарубіжних країнах з високим потенціалом для української сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості.

Висновки та пропозиції

Підсумовуючи викладене у розділах аналітичної записки, на підставі аналізу існуючих тенденцій та з урахуванням російсько-українського конфлікту, слід зазначити:

– проведений експертний аналіз виконувався у контексті забезпечення захисту національних інтересів України від можливих економічних втрат нашої країни в зв'язку з намірами Російської Федерації по запровадженню торговельного ембарго стосовно України;

– важливою подією для України стало підписання та ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС, успішне виконання якої зумовить значне зближення нормативної бази та подальше поглиблення економічних відносин України і Європейського Союзу. Вже протягом 2014 та 2015 років відбувалась переорієнтація українських торговельних потоків на ринок ЄС. Протягом наступних років очікується поглиблення цього ефекту;

– перші п'ять років відбуватимуться структурні зрушення у системі виробництва і зовнішньої

торгівлі України в рамках графіку реалізації Угоди про Асоціацію. З огляду на потрапляння під повну залежність економічної системи України від Європейської Комісії, Комітету регіонів ЄС та створеного Радою Асоціації Комітету з питань торгівлі структурні зрушення в українській економіці проходять на основі як ініційованих ззовні стихійних ринкових процесів, так і за рахунок реалізації скерованих на центральні та локальні органи української влади Єврокомісією програм регіонального розвитку з послабленням зрештою центральної виконавчої влади та передачею господарсько-фінансових важелів місцевій владі євро регіонів. В ринковому середовищі відбуватиметься очищення економічної системи від неефективних бізнес-структур з появою на ринку нових агентів, переважно нерезидентів, які матимуть кращі шанси доступу до вигідних фінансових ресурсів ззовні та повноцінні права наряду з підприємствами-резидентами у веденні господарської діяльності. Останні будуть витіснитися європейським бізнесом. Лібералізація процедур купівлі-продажу виробничої нерухомості та підприємств в цілому призведе до поглинання європейськими транснаціональними компаніями вітчизняного бізнесу. На перших етапах інтеграції з ЄС в Україну зайде імпортноорієнтований торговий бізнес та європейські банки-партнери, які будуть забезпечувати вільний рух імпортованих товарів та їх фінансове забезпечення. Виробнича сфера з вітчизняним капіталом деградуватиме, натомість зростуть імпортовані потоки диференційованих споживчих товарів та послуг, що стануть основою економічного розвитку, появи нових робочих місць в ретейлінгу та тимчасового економічного зростання. Буде відбуватися подальша деіндустріалізація, збільшення безробіття за відсутності суттєвих сигналів до зростання добробуту українців. Лише в середньотерміновій перспективі приблизно через 5 років з'являться шанси на відновлення в країні спочатку легкої обробної промисловості, що буде вмонтована в систему потреб Спільного ринку ЄС через ланцюги вартості. Остаточо говорити про сигнали економічного зростання в Україні в Асоціації з ЄС можна буде за умов повної лібералізації руху капіталу та прийняття на національному рівні положень статей 63-65 Угоди про функціонування ЄС, але не раніше, ніж через 5 наступних років;

– констатовано, що 2014-2015 рр. стали переломними для зовнішньоекономічних відносин України як по географії торгівлі так і асортименту

товарів, якими вона торгуватиме в контексті розгортання політичного та військового конфлікту з Російською Федерацією. Можна очікувати в майбутньому збереження такої тенденції та подальшого скорочення частки РФ в структурі українського товарного експорту та імпорту;

– економічна криза, окупація частини території України, поглиблення інтеграції з ЄС та відхід від ринку Росії, а також глобальні тенденції попиту зумовлюватимуть зміну структури торгівлі за товарами та послугами. Вже зараз спостерігається зростання ролі продовольства в українському експорті товарів;

– Україні вдалося втричі зменшити залежність від російського ринку. Сьогодні залежність українського експорту від російського ринку складає – 12,9%. Водночас основним торговельним партнером є Європейський Союз – 32,9%;

– Україна з метою подолання негативних наслідків готується адекватно відреагувати на введення Російською Федерацією з 1 січня 2016 року ембарго на поставки продуктів харчування, а також на запровадження митних тарифів за режимом найбільшого сприяння СОТ стосовно ширшого спектру товарів та на підвищення вже існуючих митних тарифів щодо низки товарів.

Враховуючи викладене, пропонуємо для відстоювання внутрішніх національних інтересів в рамках реалізації угоди про Асоціацію/ ВПЗВТ та з огляду на можливість введення РФ ембарго.

1. Посилити політичну активність щодо реалізації заходів по адаптації української економіки відповідно до вимог ЄС, що має забезпечувати поетапний розвиток підвищення глобальної конкурентоспроможності української економіки в узгодженні з основними показниками Індексу глобальної конкурентоздатності.

2. Для недопущення окресленого сценарію тотальної імпортоорієнтованості української економіки за рахунок розгортання міжнародних портфельних інвестицій, а також торговельних кредитів транснаціональних банківських установ дипломатичним службам України необхідно посилити діалог в рамках робочих груп з Комітетом з питань торгівлі, Європейською Комісією та Європейським центральним банком, МВФ щодо термінової зміни концепції монетарної політики НБУ, яка має слугувати макроекономічній стабільності та здебільшого притоку прямих іноземних, а не спекулятивних портфельних інвестицій та торго-

вих кредитів, як планується. Потрібний відхід від вільно-плаваючого курсу з жорстким механізмом таргетування інфляції в моменти спровокованих спекуляціями криз та перехід до практики вузького коридору на основі бівалютного кошика -доллар США, Євро і налагодження переговорів щодо організації виробничих площадок європейських партнерів в Україні. В середньотерміновій перспективі -в період запуску зони вільної торгівлі та ситуації, коли масово хлине в Україну імпорт, який в актуальних умовах таки буде перекриватись на початках портфельними іноземними інвестиціями та міжнародними кредитами, вимагати валютний коридор як режим, що дасть можливість не допустити надмірних ревальвацій чи девальвацій і обмежить дуже значний притік портфельного капіталу, а при кризових чи інших форс-мажорних обставинах не допустить значного його виходу з країни – валютні та фінансові ризики. Допустити безграничну гнучкість валютного курсу – це означає збурити фінансову систему в довготерміновому періоді і підірвати макроекономічну систему в

Україні. Макроекономічна стабільність в довгостроковому періоді – запорука прямих іноземних інвестицій. В цьому контексті назріває необхідність переорієнтації логістичних маршрутів певних виробництв до України, які не сформуються в умовах засилля фінансових спекулянтів та продавців імпортного товару за практикування вільно плаваючого валютного курсу. Наприклад, з огляду на загублений російський ринок побутової хімії для України, вбачається доцільним в рамках Комітету з питань торгівлі та торгових представництв запропонувати заводам Henkel, Johnson&Johnson, P&G, Unilever, чиї дочірні компанії мають право юрисдикції ЄС, розгорнути виробничі потужності на території України і загарантувати їм нейтралізацію валютних і фінансових ризиків.

3. На перших етапах запровадження глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі та з початку процесів децентралізації української влади вимагати на дипломатичному рівні від Європейської комісії долучення українських бізнесових стартапів до інституційного механізму з каналами

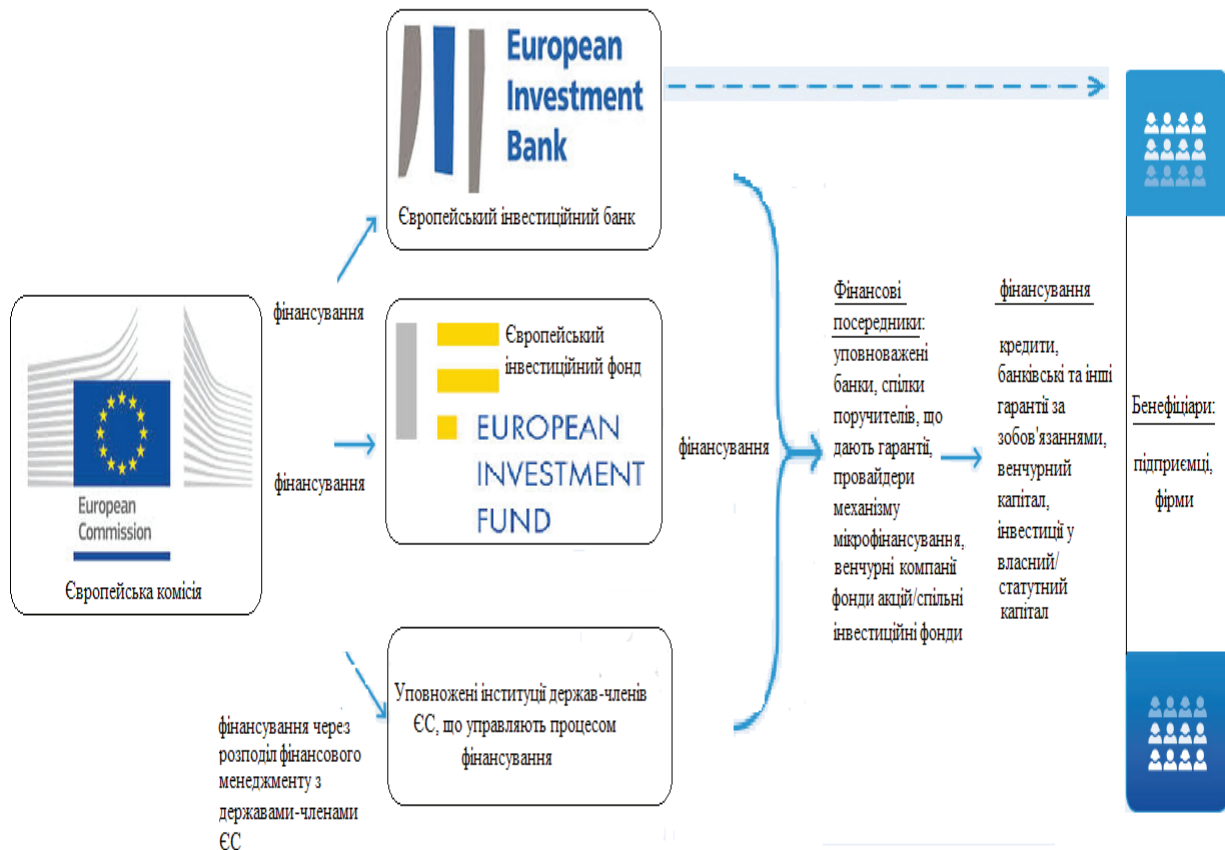

Рис. 2. Інституційний механізм доступу підприємств та фірм до інституційного фінансування під егідою Європейської Комісії в Європейському Союзі

фінансування бізнесу в ЄС. Зокрема йде мова про вимоги щодо участі України у:

– програмах фінансування ЄС мікро-, малого та середнього бізнесу;

– програмах кредитування суб'єктів малого і середнього бізнесу, зокрема в програмі мікрофінансування – кредити розміром до 25 тис. євро для самозайнятих осіб і підприємств з менше, ніж 10 співробітниками, тобто фактично для мікробізнесу;

– програмі фінансування власного капіталу малого і середнього бізнесу;

– програмі сек'юритизації з боку банків неліквідних активів малих і середніх підприємств для отримання ними додаткових фінансових ресурсів. На офіційному сайті Європейського Союзу -www.europa.eu¹ представлена карта виходу на місцеві канали кредитування для підприємців та малих і середніх підприємств -МСП, тобто на локальних посередників, які включені в інституційний механізм фінансового забезпечення у рамках регіональної політики ЄС.

4. Поновити роботу департаменту економічного співробітництва при МЗС та укомплектувати його аналітиками-економістами. Посилити емпіричні дослідження в контексті теорій міжнародної торгівлі, якими керуються при виробленні виробничо-торговельних стратегій усі країни з ринковою економікою в рамках СОТ, зокрема досліджувати процеси та явища в рамках теорії порівняльних переваг -comparative advantage theory у системі виробництва і торгівлі, теорії вирівнювання відносних факторних і товарних цін – factor price equilization theory для інтеграційних процесів, новій теорії торгівлі П.Кругмана, зокрема теорії нової економічної географії та теорії простої агломерації «Центр-периферія», проводити гравітаційне моделювання у міжнародній торгівлі, опиратися на концепцію Глобальної конкурентоздатності національної економіки та економічних регіонів, теорії глобальних виробничих мереж та бізнес-кластерів М. Портера, розробляти нові ідеї в рамках концепції «Стратегії блакитного океану». На основі саме цих концептів і нових, що з'являються в західному та азійському світі, необхідно створювати прикладні бізнес-моделі для реального сектору. Департамент економічного співробітництва має стати сучасною науково-дослідною структурою на кшталт Міжнародного центру перспективних досліджень, Інституту економіки

та прогнозування, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій тощо.

5. Ініціювати перед Європейською комісією питання про можливість залучення українських підприємств до окремих проектів міждержавної та міжрегіональної кооперації, що реалізується в рамках ЄС.

6. Після запуску ЗВТ з ЄС на дипломатичному рівні необхідно ініціювати переговори щодо збільшення обсягів тарифних квот, які повністю були використані вітчизняними експортерами протягом дії режиму автономних преференцій з боку ЄС, насамперед, на експорт меду, яблучного та виноградного соку, а також курятини. У більш віддаленій перспективі доцільно буде провести переговори щодо збільшення обсягів тарифних квот на товари, імпорتنі тарифи на які поза квотами фактично є заборонними, насамперед, на м'ясо і м'ясопродукти.

7. Пожвавити переговори з Канадою, Туреччиною та іншими країнами про створення зон вільної торгівлі з Україною.

8. Розробити та сформулювати довгострокову економічну Програму захисту від економічної дискримінації з боку Росії, а саме від можливих намірів запровадження ембарго та економічного шантажу України на основі розширення спектру товарних позицій крім вже існуючих, що можуть бути піддані забороні ввезення.

9. Активізувати реалізацію програм переорієнтації на ринки інших країн, які готові і зацікавлені в українській продукції.

10. Необхідно звернутися до ГАТТ/СОТ для отримання необхідної інформації щодо зазначених дискримінаційних заходів з боку Росії. Можливо, висунути зустрічний позов.

11. Використати механізм дипломатичної роботи за кордоном. Оперативно зібрати в Посольствах України інформацію про потреби країн перебування – продукція, кількісні дані, номенклатура товарів тощо і використати в дипломатичних цілях результати проведеного аналітичними структурами країн перебування моніторингу щодо співпраці з Україною.

12. Зосередити зусилля на дипломатичних переговорах з Казахстаном і Білоруссю щодо покращення і поглиблення співпраці з Україною. У разі російського тиску на партнерів по Митному Союзу, зазначені держави шукають виходу з ситуації, що складається. У такому випадку необхідно скористатися подібними варіантами, як, наприклад, тор-

¹ http://europa.eu/youreurope/business/finance-support/access-to-finance/index_en.htm

говельні війни Росії проти Білорусі і Казахстану, і запропонувати цим сторонам український ринок.

13. Після 1 січня 2016 р. почати готуватися до інформування підприємців на бізнес-форумах щодо небезпек, які стосуються можливого розширення списку ембарго з боку РФ, особливо у ви-

робництвах машинобудування та технологічних продуктів, що включені в ланцюги вартості з західними партнерами та переконувати про необхідність переорієнтації ринків збуту на інші регіони, зокрема на країни Близького Сходу та Азії.